

ESTIMAREA ECONOMICĂ
A UTILIZĂRII MIJLOACELOR
DE PRODUCȚIE ÎN SECTORUL AGRAR
AL REPUBLICII MOLDOVA

Petru CATAN,
Universitatea Slavonă

Summary

In this article we perform an economic estimation of the means of production use in the agricultural sector in Republic of Moldova and an analysis of foreign investments structured on investing countries and types of activity. The origins of investments made in Republic of Moldova are various due to the diversity of entrepreneurs interested in our country. From the total amount of foreign investment attracted by Republic of Moldova, 90,7 % came from western countries, compared to 9,3 % from CIS. The lowest share of the investments attract the construction and agriculture area (0,7%), the hunting and forestry activities (0,8%). The problems that inhibit investment in the agriculture sector are diverse.

Furthermore, this article analyzes the endowment of agricultural enterprises with fix assets and the utilization of material resources in the agriculture of Republic of Moldova. From 2001 until 2008 agricultural enterprises' fixed assets increased by 83,9%, workers' with endowment assets grew by ~4 times. This increase is conditioned by number reduction of employed workers in agriculture and the value increase of fixed assets in this sector.

In the end, we propose some measures in order to increase efficiency in the use of means of production.

Keywords: analysis, investments, agrarian sector, efficiency.

Резюме

В этой статье производится экономическая оценка использования средств производства в аграрном секторе Республики Молдова, анализ иностранных инвестиций по странам-инвесторам и по видам деятельности. Источники происхождения инвестиций очень разнообразны, интерес к Р. Молдова проявляется со стороны предпринимателей из многих стран. Из общей суммы привлеченных в республику иностранных инвестиций, 90,7% принадлежат западным странам, а 9,3% являются инвестициями стран СНГ. Наименьший удельный вес прямых иностранных инвестиций относится к сферам строительства и сельского хозяйства, экономики охотоводства и лесного хозяйства, соответственно 0,7% и 0,8%. Проблемы тормозящие инвестиции в аграрный сектор разнообразны.

Также в статье анализируются в динамике обеспеченность, вооруженность сельскохозяйственных предприятий основными средствами и использование материальных ресурсов в аграрном секторе Республики Молдова. С 2001 года по 2008 уровень обеспеченности сельскохозяйственных предприятий основными средствами вырос на 83,9%, вооруженность работников занятых в сельскохозяйственном производстве основными средствами выросла более чем в 4 раза. Это увеличение обусловлено сокращением среднегодовой численности работников занятых в сельскохозяйственном производстве и ростом стоимости основных средств сельскохозяйственного назначения. В заключении предлагается серия мероприятий способствующих росту эффективности использования средств производства.

Ключевые слова: анализ, инвестиции, аграрный сектор, эффективность.

Introducere

În condițiile economiei de piață sporește rolul surselor proprii în creșterea rentabilității producției agricole din contul utilizării mai eficiente a tuturor resurselor existente în fiecare unitate agricolă. Nivelul producției agricole depinde de modul în care aceste resurse sunt folosite în acest proces. De rând cu alți factori sunt utilizați și factorii materiali, care includ tractoarele și mașinile agricole, instalațiile, construcțiile, sistemele hidroameliorative, plantațiile de vii și pomi, semințele, îngrășămintele, pesticidele, animalele de producție etc. Toți acești factori, fiind rezultatul unor activități umane anterioare, au valoare și se identifică în structura prețurilor unitare de producție sub forma costurilor de muncă trecută.

Eficiența și viabilitatea sectorului de producție dintr-o economie concurențială sunt asigurate și de măsura în care acesta dispune de un potențial material ai cărui parametri tehnici și funcționali corespund noilor exigențe ale economiei contemporane. Aceasta presupune existența unui factor esențial de producție – **capitalul**, corespunzător ca volum, structură, calitate, care să ofere posibilitatea dezvoltării unei producții în concordanță cu exigențele pieței interne și celei internaționale.

Din punct de vedere economic, capitalul constă din mijloacele de producție avansate și folosite sau din ansamblul resurselor eterogene a căror utilizare face posibilă obținerea periodică

a unui venit. Capitalul este, deci, acel factor de producție care constă din ansamblul bunurilor produse, acumulate, eterogene și reproductivă, folosite pentru obținerea altor bunuri materiale și servicii, destinate vânzării cu avantaj economic, cu profit. Este constituit din stocul de active fizice care sunt la dispoziția întreprinzătorilor în vederea organizării de activități de producere a bunurilor economice și de vânzare a lor cu profit.

Capitalul-factor de producție are în condițiile actuale o structură tehnică și materială foarte eterogenă. Criteriile care stau la baza împărțirii capitalului în *fix* și *circulant* sunt: nivelul de participare a diferitelor elemente de capital la producerea de bunuri, felul în care se consumă în activitățile economice, modalitățile de înlocuire a acestora în momentul în care sunt consumate/uzate.

Scoaterea din funcțiune a capitalului fix este rezultatul deprecierei sale din cauza uzurii:

- *fizice* – pierderea treptată a proprietăților tehnice de exploatare ca urmare a folosirii productive și a acțiunii factorilor naturali;
- *morale* – pierderea unei părți a prețului de achiziție a utilajului, a valorii lui, ca urmare a scoaterii din funcțiune înainte de termenul prevăzut în proiectul de fabricație, adică înainte de a se fi amortizat complet.

Gradul de depreciere a capitalului fix, ca stare a acestuia, la un moment dat se măsoară prin coeficientul uzurii capitalului fix și coeficientul stării fizice.

Cei doi indicatori reflectă starea capitalului fix din punctul de vedere al expresiei lui bănești. Pentru determinarea gradului de depreciere tehnică a capacității funcționale a capitalului fix, se folosesc o serie de metode analitice de evaluare a uzurii echipamentului. Măsura generală a progresului tehnic constă în eficiența economică și cea socială obținute pe seama tuturor costurilor ocazionate de promovare și implementare a noilor tehnici și tehnologii. Caracteristicile revoluției tehnico-științifice actuale sunt următoarele:

- ❖ are un caracter multilateral, cuprinzând și influențând toate elementele factorilor de producție;
- ❖ determină schimbarea funcției sociale a științei;
- ❖ cercetările științifice contemporane impun folosirea unor uriașe forțe energetice;
- ❖ micșorează tot mai mult ponderea energiei umane în totalul energiei folosite în producție și face să crească, totodată, energia tehnică;
- ❖ scurtează considerabil perioada care desparte descoperirea științifico-tehnică de aplicarea ei în practică, în producție;
- ❖ necesită, de regulă, investiții uriașe pentru introducerea tehnicii moderne;

- ❖ determină schimbarea esențială a locului și rolului omului în procesul de producție;
- ❖ transformă învățământul, educația și cultura în factori cauzali ai dezvoltării.

Capitalul lichid se transformă în capital tehnic, urmărind unirea lui cu ceilalți factori de producție, în urma căreia se obțin bunuri destinate vânzării pe piață. Capitalul-marfă trece din nou în formă de bani cu un surplus ce reprezintă profitul (valoarea adăugată în timpul acestei mișcări).

Metode și materiale

În lucrare au fost folosite următoarele metode de cercetare: diviziunea, comparația, măsurarea relațiilor factorial-cauzale, metodele monografică, a grupărilor, a seriilor paralele, de determinare a trendului etc.

Cercetarea a fost efectuată în baza datelor întreprinderilor agricole cu diferite forme organizatorico-juridice: societăți cu răspundere limitată, cooperative agricole de producție, societăți pe acțiuni, gospodării țărănești (de fermier) etc. În profil teritorial, investigațiile au fost efectuate în baza raioanelor, regiunilor de dezvoltare ale republicii.

Suportul informațional al tezei îl constituie actele normative și legislative ale Republicii Moldova, literatura științifică și cea normativă din domeniul agrar, datele de referință ale instituțiilor de cercetare, materialele Biroului Național de Statistică al R. Moldova, ale direcțiilor raionale de statistică, formularele specializate și rapoartele financiare ale agenților economici din sectorul agrar al republicii, rezultatele cercetărilor și calculelor autorului.

Rezultatele obținute

În perioada 2001-2008 volumul investițiilor străine directe acumulate în economia națională a constituit 2,6 miliarde de dolari SUA, dintre care circa 1,5 miliarde au fost atrase în țară pe parcursul ultimilor trei ani. Cele mai atractive sfere de activitate pentru investitorii străini au fost: comerțul cu ridicata și cu amănuntul, căruia îi revine 23,2% din volumul investițiilor străine atrase în Moldova, activitățile financiare – 19,9%, industria prelucrătoare – 19,1%, tranzacțiile imobiliare – 14,7%, energia electrică, gazul și apa – 12%. În ansamblu, investițiile în aceste sectoare au constituit circa 89% din volumul total al mijloacelor depuse de către investitorii străini.

În anul 2008 au fost atrase investiții străine în sumă de 889249,2 mii dolari SUA, fiind cel mai înalt indicator începând din anul 1994. Acest fapt ne demonstrează creșterea nivelului de încredere a investitorilor străini față de R. Moldova și presupune o apreciere pozitivă din partea acestora pentru perspectiva activității de întreprinzător de lungă durată.

Sursele de provenire a investițiilor sunt destul de diverse, interesul față de Republica Moldova fiind manifestat de întreprinzători din mai multe

state. Din suma totală a investițiilor străine atrase în țara noastră, 90,7% revin țărilor occidentale, iar 9,3% sunt investiții din țările CSI. În continuare vom analiza soldul investițiilor străine directe în capitalul social al agenților economici din R. Moldova conform țărilor investitoare la 31.12.2009. Lista primelor zece țări cu cele mai mari volume de investiții străine în Republica Moldova este deschisa de Rusia, cu 178,8 mil. dolari SUA, fiind urmată de Spania, Olanda, Cipru etc. (tabelul 1).

Tabelul 1

Investițiile străine conform țărilor investitoare la 31.12.2009

Țara	Investițiile (mil. dolari SUA)
Total	889, 2492
Rusia	178,8
Spania	87,7
Olanda	75,8
Cipru	72,3
Italia	65,5
Franța	62,1
SUA	48,6
Regatul unit al Marii Britanii	47,6
România	47,0
Germania	41,9

Sursă: Calculele autorului în baza datelor *Anuarului statistic al RM.*

O deosebită importanță o are analiza soldului investițiilor străine directe în capitalul social al agenților economici din Republica Moldova după genurile de activitate la 31.12.2008 (tabelul 2).

Tabelul 2

Investițiile străine directe după genurile de activitate

Denumirea	mil. dolari SUA	Structura, %
Total	889,2	100
Agricultura, vânatul și silvicultura	6,7	0,8
Industria prelucrătoare	199,6	22,4
Energia electrică și cea termică, gazele și apa	238,7	26,8
Construcțiile	6,5	0,7
Comerțul cu ridicata și cu amănuntul	135,9	15,3
Hoteluri și restaurante	17,1	1,9
Transporturile și comunicațiile	43,5	4,9
Activitățile financiare	174,5	19,6
Tranzacțiile imobiliare	56,5	6,4
Altele	10,2	1,2

Sursă: Calculele autorului în baza datelor *Anuarului statistic al RM.*

Analizând datele tabelului 2, constatăm că cea mai mică pondere a investițiilor străine directe o au sfera construcțiilor și agricultura, economia vânatului și silvicultura, corespunzător 0,7% și 0,8%. Problemele care stopează investițiile în sectorul agrar sunt diverse, dar principalele, după părerea noastră, sunt:

- sezonalitatea producerii și condițiile climaterice schimbătoare;
- prețurile joase de achiziție a producției agricole;
- dezvoltarea slabă a infrastructurii sectorului agrar în comparație cu celelalte sectoare;
- dezvoltarea slabă a pieței funciare;
- dezvoltarea slabă a serviciilor de consultanță și pregătire, de creditare și marketing;
- parcelarea exploatațiilor agricole cu dimensiuni mici;
- lipsa unui cadru legal eficient, care să ofere în primul rând stabilitate pe termen lung – este normal și necesar ca fiecare investitor să-și planifice activitatea pentru câțiva ani înainte, acest lucru fiind greu de obținut atunci când normele legislative se schimbă, în cel mai bun caz, în fiecare an;
- legile trebuie să fie aplicate la fel pentru companiile străine și pentru cele autohtone; companiile doresc o dezvoltare durabilă desfășurată legal, și aici apare cea mai importantă problemă pentru instituțiile împuternicite/legislative – să creeze astfel de legi și norme, care ar contribui la dezvoltarea și menținerea bussinesului, și nu la falimentarea acestuia sau întărirea economiei tenebre și a dublei contabilități;
- birocratizarea exagerată a formalităților sau a regulilor scrise etc.

Conform analizei, cele mai atractive pentru investitori sunt sectoarele: 1) energetic, termic, gazele și apa; 2) industria prelucrătoare și 3) activitățile financiare, cu o pondere respectivă de 26,8%, 22,4% și 19,6% în suma totală a investițiilor străine.

Prin urmare, obiectivele centrale ale domeniului investițional în sectorul agrar pentru viitorul vizibil sunt:

- direcționarea investițiilor către sectoarele de producere ce asigură valoare adăugată înaltă și sunt solicitate pe piețele interne și externe;
- concentrarea mijloacelor financiare ale Statului și stimularea investițiilor private în restabilirea și dezvoltarea sistemelor de irigare, fertilizare, protecție a plantelor, asigurarea cu mașini agricole etc.;
- facilitarea creării în localitățile rurale a întreprinderilor moderne de prelucrare a producției agricole, precum și asigurarea suportului financiar pentru implementarea sistemelor moderne de management al calității (*ISO-9001, HACCP, EurepGAP*) etc.

Un catalizator important al procesului de consolidare a terenurilor agricole este crearea *stațiilor tehnologice de mașini (STM)*, numărul cărora a sporit la 228 de structuri (inclusiv 182 unități – cu suportul statului), favorizând nu doar procesul de consolidare a peste 300 mii ha de terenuri agricole, crearea a circa 1250 de locuri noi de muncă, ci și asigurarea producă-

torilor agricoli cu servicii mecanizate și utilizarea tehnicii moderne de randament maxim, productivitate ridicată și consum redus de combustibil la operațiile tehnologice de lucrare a solului. Pentru stimularea creării STM, de la bugetul de stat au fost alocate 143 mil. lei, inclusiv 8 mil. în primul semestru al anului 2009 (17 STM).

În condițiile dezvoltării tehnico-științifice actuale, bunurile-capital au o structură tehnică și materială eterogenă. În acest context, prezintă un interes deosebit modul în care diferitele componente ale capitalului real participă la producție, cum se consumă și cum se înlocuiesc. În funcție de aceste momente, capitalul real se împarte în două componente esențiale:

- capitalul fix;
- capitalul circulant (resursele materiale).

Prima etapă a analizei utilizării capitalului fix include analiza asigurării și înzestrării cu mijloace fixe a întreprinderilor agricole și dinamica acestor indicatori (tabelul 3).

Tabelul 3

Dinamica asigurării și înzestrării cu mijloace fixe a întreprinderilor agricole din R. Moldova

Indicatori	Ani							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Revin la 1 ha teren agricol:								
- mijloace fixe de producție cu destinație agricolă, lei	3466	3714	4146	4798	5074	5523	5605	6375
Revin la un lucrător mediu încadrat anual în agricultură:								
- mijloace fixe de producție cu destinație agricolă, lei	21004,9	28331,6	28923,6	37465,7	43260,3	55814,9	67339,9	84618,5

Sursă: Calculele autorului în baza datelor *Anuarului statistic al RM* pe anii respectivi.

Sporirea bazei tehnico-materiale a agriculturii se reflectă direct în indicatorii asigurării și înzestrării cu mijloace fixe a întreprinderilor agricole. Din anul 2001 până în 2008 nivelul asigurării întreprinderilor agricole cu mijloace fixe a crescut cu 83,9% (tabelul 3). În această perioadă productivitatea muncii a crescut de circa 3 ori. Totodată, înzestrarea lucrătorilor încadrați în agricultură cu mijloace fixe a crescut de circa 4 ori. Această majorare este condiționată de reducerea efectivului mediu anual de lucrători încadrați în agricultură și de creșterea valorii mijloacelor fixe cu destinație agricolă. Capacitatea mijloacelor fixe este indicatorul invers al randamentului. Cu cât randamentul este mai înalt, cu atât capacitatea este mai joasă.

Datele din tabelul 4 atestă o creștere în perioada analizată (2001-2008) a capacității mijloacelor fixe cu 28 de bani. Randamentul mijloacelor fixe din anul 2001 până în 2008 s-a redus cu 25 de bani, iar randamentul calculat prin veniturile din vânzări și profitul brut are tendință de creștere, respectiv cu 44 de bani și 11 bani, pe contul influenței factorilor pieței.

Tabelul 4

Dinamica eficienței economice a utilizării mijloacelor fixe cu destinație agricolă în întreprinderile din R. Moldova

Indicatori	Ani							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Capacitatea mijloacelor fixe, lei	0,92	0,93	1,41	1,04	1,18	1,34	1,77	1,20
Revin la un leu de mijloace fixe productive cu destinație agricolă, lei:								
• producție agricolă globală în prețuri comparabile	1,08	1,07	0,71	0,96	0,76	0,76	0,57	0,83
• venit din vânzări	0,61	0,75	0,89	0,99	1,03	0,89	0,89	1,05
• profit brut	0,09	0,09	0,12	0,15	0,13	0,14	0,13	0,20

Sursă: Calculele autorului în baza datelor *Anuarului statistic al RM* pe anii respectivi.

Cercetarea și analiza resurselor materiale, ca parte componentă esențială a mijloacelor de producție, are o importanță primordială în estimarea eficienței economice a producției agricole (tabelul 5).

Datele tabelului 5 ne vorbesc despre o tendință de reducere a randamentului resurselor materiale. Dacă în anul 2001 la un leu de consumuri materiale au fost obținuți 3,01 lei producție globală agricolă, atunci în anul 2008 acest indicator s-a redus la 1,54 lei sau aproape de 2 ori. În anii în care randamentul consumurilor materiale este minimal, am constatat nivelurile cele mai ridicate ale ponderii consumurilor în valoarea producției agricole. Această situație se consideră negativă, dat fiind faptul că are loc majorarea ponderii consumurilor materiale în costul produselor fabricate.

Eficiența utilizării capitalului propriu, după părerea noastră, poate fi măsurată prin anumiți indicatori economici (tabelul 6).

Tabelul 5

Evoluția utilizării resurselor materiale în întreprinderile agricole din R. Moldova

Indicatori	Ani							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Valoarea producției globale agricole (în prețuri comparabile ale a. 2005), mil. lei	3159.7	3348.2	2471.0	3862.1	3625.4	3465.6	2664.5	4448.3
Valoarea consumurilor materiale, mii lei	1050218	1119081	1314878	1540777	1764174	1963742	2257563	2892677
Ponderea valorii consumurilor materiale în valoarea producției globale agricole, %	33,2	33,4	53,2	39,9	48,7	56,7	84,8	65,0
Randamentul resurselor materiale, lei	3,01	2,99	1,88	2,51	2,05	1,76	1,18	1,54

Sursă: Calculele autorului în baza datelor *Anuarului statistic al RM* pe anii respectivi.

Tabelul 6

Eficiența utilizării capitalului propriu al întreprinderilor agricole

Indicatori	Ani						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Venitul din vânzări la 1000 lei capital propriu, lei	1971,6	2165,4	2175,8	1797,5	1461,1	1494,0	
Ritmurile de creștere cu baza în lanț, %	100	109,8	100,5	92,5	81,3	102,3	
Profitul la 1000 lei capital propriu, lei	9,2	48,2	14,3	57,2	172,7	216,7	
Ritmurile de creștere cu baza în lanț, %	100	524,0	29,7	400	302	125,5	
Rentabilitatea investițiilor, %	7,8	29,0	6,3	26,7	31,4	33,6	
Ritmurile de creștere cu baza în lanț, %	100	371,8	21,7	423,8	117,6	107,0	
Termenul de recuperare a investițiilor, ani	12,9	3,4	15,9	3,7	3,2	3,0	

Sursă: Calculele autorului în baza datelor *Anuarului statistic al RM* pe anii respectivi

Datele tabelului 6 atestă o sporire a eficienței utilizării capitalului propriu al întreprinderilor agricole, fapt argumentat de sporirea profitului la 1000 lei capital propriu, de creșterea rentabilității investițiilor și reducerea termenului de recuperare a investițiilor.

Concluzii

În opinia noastră, sporirea eficienței utilizării capitalului poate avea loc în baza:

- Implementării realizărilor progresului tehnico-științific;
- Sporirii randamentului mijloacelor fixe din contul:
 - sporirii producției globale agricole;
 - majorării ponderii mijloacelor fixe active în totalul mijloacelor fixe;
 - majorării ponderii utilajelor în totalul mijloacelor fixe active;
 - sporirii randamentului utilajelor și echipamentelor în funcțiune, sub influența:
 - ✓ modificării structurii mașinilor, utilajelor și echipamentelor;
 - ✓ creșterii timpului de lucru al mașinilor, utilajelor și echipamentelor din contul:
 - reducerii pierderilor de timp (zile);
 - reducerii pierderilor de timp în perioada schimbului de lucru (ore);
 - majorării coeficientului de schimb.
 - ✓ sporirii randamentului mașinilor, utilajelor și echipamentelor din contul:
 - valorificării mașinilor, utilajelor și echipamentelor noi;
 - modernizării mașinilor, utilajelor și echipamentelor noi;

- modificării tehnologiei producerii;
- sporirii calificării lucrătorilor angajați în sectorul agrar;
- modificării motivării muncii lucrătorilor etc.
- Sporirii randamentului resurselor materiale, din contul:
 - creșterii producției globale agricole;
 - reducerii consumurilor de resurse materiale la o unitate de producție în baza:
 - ✓ sporirii calității materialelor și materiei prime;
 - ✓ modificării tehnologiei producerii;
 - ✓ creșterii calificării lucrătorilor angajați în sectorul agrar;
 - ✓ diminuării rebutului în producere;
 - ✓ reducerii deșeurilor și pierderilor de materiale și materie primă.
 - reducerii prețurilor la materiale și materia primă din contul:
 - ✓ exploatării piețelor noi;
 - ✓ modificării compoziției materiei prime;
 - ✓ diminuării cheltuielilor de transport și expediție

Bibliografie

1. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova 2003*, Chișinău, 2003. 557 p.
2. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova 2006*, Chișinău, 2006. 560 p.
3. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova 2008*, Chișinău, 2008. 580 p.
4. Catan P., Negritu G., Bețivu A., *Eficientizarea utilizării parcului de mașini și tractoare în agricultură*, Chișinău, Centrul editorial al UASM, 2008, 261 p.

Petru Catan, tel. (022)-325622 ; 079431982

E-mail: catan_64@mail.ru